

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ СТУДІЇ

Брославська Т.

магістрантка II курсу спеціальності 106 Географія

Науковий керівник – доц. Заблоцький Б.В.

ФОРМУВАННЯ ГРЕЦЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНШИНИ НА ТЕРИТОРІЇ ДОНБАСУ (СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ)

У статті автор аналізує політику Російської імперії щодо примусового переселення греків Криму у Приазов'я та процес створення грецьких поселень на території сучасної України в період XVIII-XX століть.

Актуальність дослідження. Формування національного складу населення сучасної України відбувалося протягом багатьох століть. Вивчення історії появи національних меншин на території України, дає можливість прослідити та проаналізувати процес прояви та існування етнічних груп, їх культуру, соціальну зайнятість, вплив та політичний процес у регіоні.

Тому дослідження появи грецьких поселень у Донецькій області, сприятиме більш глибокому розумінню національного питання сучасності, виробленню моделі національних відносин та їх еволюції.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Серед монографій та публікацій українських і зарубіжних науковців, відсутній широкий спектр спеціальних праць, які б відображали цілісну картину появи та існування грецьких поселень у Донецькій області. До таких праць можна віднести роботу Гедьо А.В. [1].

Олександр Рибалко у статті «Кримські греки Донеччини. Від Константинополя до Урзуфа» показує процес заснування грецьких поселень на території сучасної Донецької області [2].

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у вивченні та систематизації матеріалів, які стосуються вказаної проблематики, а також у з'ясуванні особливостей формування грецької етнічної меншини на Донбасі.

Метою дослідження обумовлені завдання, зокрема: дослідити особливості формування грецьких поселень у Приазов'ї та вплив держави на їх життя.

Виклад основного матеріалу. Ще в часи великої грецької колонізації на території України було створено десятки грецьких

поселень. Проте через постійні напади кочівників та загибель Візантійської імперії грецькі поселення на території України збереглися до XVIII ст. лише на Кримському півострові.

Формування сучасної грецької національної меншини на території Донбасу безпосередньо пов'язана з завоюванням в XVIII ст. Російською імперією Кримського ханства. Після підписання у 1774 році Кючук-Кайнарджийського мирного договору, Російська імперія намагається закріпити свою владу в Кримському ханстві та ставить на престол свого хана Шагін Герей, який одразу приступає до реформування армії та системи управління ханством. Ці дії Шагін Герей та невизнання його Османською імперією створюють загрозу початку нової затяжної війни за Крим. Тому Катерина II вирішує підірвати економіку Кримського ханства та не допустити повернення його в сферу впливу Турецької імперії. Основними платниками податків в ханстві були християни. Тому Катерина II вирішує виселити християн з Криму за завойовані в турків землі.

Нестабільність у внутрішній політиці, постійні заворушення та російсько-турецьке протистояння у зовнішній політиці поступово приводили Кримське ханство до занепаду. Населення ханства потерпало від голоду, анархії та постійної небезпеки для християнського населення. Вже у 1777 році простежують перші хвилі еміграції кримських греків та вірмен до південних кордонів Російської імперії. Для останньої було вигідним це з декількох причин. Перша – послаблення влади Шагін Герей, щоб привести економічну та політичну систему до краху. Друга – заселення південних земель Новоросійської губернії [1].

Щоб спростити процес переселення греків у Приазов'я російські чиновники назвали помічника серед місцевих греків. Ним став очільник кримських християн митрополит Ігнатій. У 1778 році Катерина II підписала наказ про проведення переселення греків, грузинів, волохів, вірменів, що сповідували православ'я на новостворені Новоросійську та Азовську губернії.

Кримським християнам гарантували звільнення від сплати податків та військової повинності на тривалий строк, вільний соціально-економічний розвиток, адміністративно-територіальна автономія поселень, дозволялося будувати церкви. Натомість греки повинні були прийняти російське підданство, утримувати дороги та годувати військо у випадку війни. Грекам, грузинам та волохам надавалась територія у Північному Приазов'ї, вірменам – в пониззі річки Дон, де вони заснували місто Нахічеван (сучасний Ростов-на-Дону).

Рис.1. Кількість переселених християн з Криму

Спочатку греки просили видати їм землі між Оріллю та Самарою на березі Дніпра, але оскільки ці землі уже були заселені, то Катериною II було підписано розпорядження про виділення території під грецькі поселення в місті Марієполь. Так, з'явилася грецька округа у Маріупольському повіті Азовської губернії. Тодішнє місто Павловськ перейменовувалось на Маріуполь, що означало місто Марії. На 1781 році тут проживало 14483 греки. Зменшення чисельності грецького населення свідчило про непросту ситуацію, яка склалася при освоєнні нових земель. Усе потрібно було починати спочатку: зводити будинки, розорювати цілину, відроджувати сільське господарство. Недивно, що уже через деяких час знову з'являються думки про переселення до Греції чи Криму. Висока смертність, нестача продуктів харчування, реманенту тощо, свідчили про вкрай важке становище греків на новій території. Попри все російська влада всіляко намагалася не допустити повернення греків до Криму, в основному силовими методами.

Самі ж греки ділилися на дві групи – румеї і уруми. Перші спілкувалися між собою румейським діалектом грецької мови, другі – відносяться до групи тюркських мов. За мовним принципом визначалася і територія розселення грецького населення по Маріупольській окрузі. Окремо засновувались румейські та урумські поселення. До змішаних відносилися Маріуполь та Велика Новосілка.

Таблиця 1

Грецькі поселення Донецької області

Румейські поселення	Урумські поселення
Стила	Карань
Роздольне	Комар
Малоянісоль	Мангуш
Сартана	Старомлинівка
Урзуф	Стара Ласпі
Чердакли	Старобешеве
Чермалик	Старий Крим
Ялта	Улакли

Процес асиміляції грецького населення почався з реформами Олександра II, коли 1864 році офіційно мовою викладання у школах стає російська. Так вже у XIX ст. серед греків формується двомовність, яка згодом переростає у домінування російської мови у книгодрукуванні, богослужінні та спілкуванні [2].

На 1926 рік греків в Україні нараховувалось 104,5 тисяч. З них 83% вважали грецьку мову рідною.

З початком політики коренізації було створено спеціальні грецькі національні райони. Було почато вивчення новогрецької мови румеями та урумами. Та з початком 30-х рр. XX ст. почались репресії радянської влади проти грецьких національних меншин [2].

У 1937 році була проведена ціла операція пов'язана із репресіями грецького населення. Репресовано було майже 6 тисяч осіб, котрих звинувачували у створенні повстанських загонів проти радянської влади, бажанні повалити існуючу владу, шпигунстві, контрреволюційній діяльності. Це були переважно чоловіки у віці від 20 до 50 років, з них 93% були розстріляні. Масові репресії проти етнічних греків тривали до березня 1938 року. У 2017 році у Маріуполі була проведена науково-практична конференція «Трагедія греків України в історичній пам'яті українців (80-ті роковини репресивної «грецької операції») на якій обговорювали причини, процеси та наслідки грецьких репресій, ділились свідченнями очевидців [3].

З 1947 року у грецькі поселення починають переселяти людей із Західної України. Наприклад, в Андолу переселено 47 сімей з Львівської області. Це сприяло поширенню процесу асиміляції грецького населення з українцями [4].

Період Хрущовської відлиги припинив репресії. Але питання відродження національної самобутності не розглядалося. Оскільки, панувала ідея створення радянського народу. Уже з кінця 1980-х років, коли почався період перебудови, грецькі спільноти почали

відновлювати свої права. Повністю це вони змогли зробити після розпаду Радянського Союзу.

Висновки. Саме завдяки національній пам'яті греків про їх примусове переселення з Криму Російською імперією, обмеження в правах та примусову асиміляцію, а також репресії греків у 1930-х рр. зумовили їх проукраїнську позицію з початком агресії Росії на Донбасі. Підтримка України грецькою меншиною у Донецькій області стала одним з важливих чинників збереження районів компактного проживання греків під контролем України, а саме: Володарського району та Маріуполя з прилеглими територіями (Донецька область).

Список використаних джерел

1. Гедьо А.В. Переселення греків з Криму у 1778 році // Український історичний журнал. – 2001. – №1. – С.73–83.
2. Рибалко Олександр. Кримські греки Донеччини. Від Константинополя до Урзуфа // Тиждень.ua: <http://tyzhden.ua/Society/137889>.
3. Греки Приазов'я згадали репресії 1937 року // Телеканал До тебе: <https://www.youtube.com/watch?v=1aaDX4k-IXw>.
4. Нацменшини на лінії розмежування: греки Приазов'я // Радіо Свобода: <https://www.radiosvoboda.org/a/greeks-of-the-azov-sea/28989654.html>.

Возняк Т.

*магістрантка II курсу спеціальності 106 Географія
Науковий керівник – проф. Заставецька Л.Б.*

РЕЛІГІЙНІ КОНФЕСІЇ НА ТЕРНОПЛЬЩИНІ

Актуальність дослідження. Упродовж 2010-2018 рр. відбулися значимі зміни в конфесійно-церковному самовизначенні громадян, які відносять себе до православ'я: число вірних Української Православної Церкви зменшилося майже вдвічі (з 24% до 13%), натомість так само майже вдвічі зросло число вірних Української Православної Церкви – Київський патріархат (з 15% у 2010р. до 29% у 2018р.).

Основна частина. Упродовж 2010-2018рр. практично не змінилася частка прихильників національної орієнтованості церкви та релігії; наразі вона становить близько третини опитаних, проте порівняно з 2014 р. стало менше противників такої точки зору. Істотно відрізняються позиції з цього питання вірних різних церков: якщо серед вірних УГКЦ прихильники національної орієнтованості церкви та релігії становлять більшість (57%), серед вірних УПЦ-КП – відносно